

JOAN-ALBERT ADELL I GISBERT

*L'HOSPITAL DE POBRES DE SANTA MAGDALENA
DE MONTBLANC I L'ARQUITECTURA HOSPITALÀRIA
MEDIEVAL A CATALUNYA*

Entre els molts significats que podem trobar del mot «hospital», cal distingir, en començar aquest estudi, dues accepcions bàsiques. D'una part, «hospital» designa una institució, o persona jurídica, que té cura de recollir pobres, pelegrins i malalts per un temps determinat, i, en una versió més moderna, de proporcionar a la població una assistència mèdica completa. De l'altra part, «hospital» designa aquell edifici on aquella institució té la seu i exerceix les seves tasques.

Aquesta diferenciació, d'altra banda elemental, és bàsica en el plantejament del present estudi, que tracta sobre un hospital medieval, el de Santa Magdalena de Montblanc, entenent-lo com a lloc construït, com l'edifici on una determinada comunitat o institució, en aquest cas la confraria dels pobres de Jesucrist, realitzà la seva tasca de recollir i atendre pobres, pelegrins i malalts, funcions que la societat medieval atribuïa a l'institució hospitalària.

Sembla ésser que, en els primers segles de l'edat mitjana, els hospitals, dels quals només en tenim notícia documental, no disposaven d'una definició arquitectònica pròpia, sinó que s'establiren en cases particulars, adaptades per al seu nou ús.¹

Aquesta hipòtesi que, en el cas d'alguns hospitals urbans dels segles IX i X, pot ésser certa, però difícilment generalitzable, es fa dubtosa en el cas dels hospitals de camí,² per a pelegrins, i situats en un lloc despoblat, com el del

* He de palesar el meu agraïment a la col·laboració de l'amic Francesc Albín, arquitecte, actual director de les obres de restauració de l'Hospital de Santa Magdalena.

1. Martinell, 1935, p. 28.

2. Una de les funcions bàsiques que s'atribuïren als hospitals medievals era la de servir de refugi i alberg dels pelegrins i viatgers, i, per això, s'establiren hospitals al costat dels camins, que servien bàsicament per a aquesta funció, més que no pas per a tenir cura o

Coll de la Perxa, establert l'any 965, pel comte de Cerdanya, en el camí que va de la Cerdanya al Conflent, per tal de procurar refugi als viatgers que travessen aquell lloc despoblat i allunyat de tot poble.³

Per aquest motiu, precisament, es fa difícil de suposar que es pogués aprofitar un edifici preexistent; per això l'establiment de l'hospital degué requerir la construcció, de bell nou, d'un edifici específicament destinat a aquesta finalitat, malgrat que la seva tipologia arquitectònica no es diferenciés substancialment de la d'altres construccions residencials.

Aquest fet es pot exemplaritzar en dos edificis, que, molt probablement, són els més antics de la Catalunya medieval, que tingueren un ús assimilable al d'hospital i que, per llur migradesa formal i volumètrica, no es diferencien formalment de llur entorn arquitectònic. Em refereixo a les infermeries o hospitals per pelegrins o viatgers conservats als monestirs de Sant Pere de Rodes i Sant Pere de Casserres, que, com a monestirs benedictins, necessitaven un edifici adeint per a hostatjar els pelegrins i malalts, que hi acudien.⁴

L'hospital de Sant Pere de Rodes, datable al segle x,⁵ és un senzill edifici rectangular, dividit en dues plantes, com també ho és el de Sant Pere de Casserres,⁶ datable dins el segle xi, que té a l'ensems portes independents per cada planta. Ambdós edificis són bastits extramurs de llurs monestir i palesen una construcció senzilla, resolta amb total sobrietat, com les altres parts no representatives del mateix monestir.

No sempre, però, els hospitals de l'alta Edat Mitjana es caracteritzen per la seva sobrietat formal, com ho palesen les restes de l'antic hospital de Santa Tecla, a Tarragona, bastit a la fi del segle xii,⁷ del que es conserva, en l'edifici

guarir malalts, que no són, però, despreciats, atès el caràcter benèfic i caritatiu d'aquestes institucions. Així es construïren, a Catalunya, hospitals, com el ja comentat del Coll de la Perxa, al Coll de Puimorens, a Coll d'Arnés i, sobretot, el dels Cervelló a Olesa de Bonesvalls (1262) i el del Coll de Balaguer, o Hospitalet de l'Infant (1310), entre els conservats.

3. Martinell, 1935, pàg. 5.

4. Els monjos benedictins, i del Cister, per imperatiu de la seva Regla, han de tenir el monestir obert a tot pelegrí que es presenti demanant aixopluc, i cuidar-lo, com els malalts, com si fos la persona de Crist. Alhora han de tenir habitació separada pels monjos malalts, i, per això, disposaven de dependències adients en llurs monestirs, que, com a Poblet, assoliren fama. En això els monestirs s'assemblen als hospitals de camí, els quals eren regits, en molts casos, per monjos i donaven lloc a l'establiment d'un monestir, com el de Santa Maria, al coll de Panissars.

5. Badia, 1981, pàg. 112.

6. L'ús com a hospital d'aquella dependència monacal, és provat per una visita al monestir de 1410 «...et accenserunt ad quoddam hospicium duarum domorum...». Arxiu Curia Fumada. Vic. Notari Bertomeu Escayó. C. 1410 et 1411, fol. 43-45 Vº. Notícia facilitada per A. Pladevall.

7. Martinell, 1935, pàgs. 10-16.

Fig. 1. La infermeria del monestir de Sant Pere de Casserres.
Foto: F. Albín.

refet el xv, un porxo de cinc arcs, ricament decorats en la planta baixa, element molt singular, més encara si era un porxo de façana. Dissortadament, no es conserven restes de les sales de malalts, ni de les originals ni de les reformades, per la qual cosa no podem saber la forma de l'hospital, ni la funcionalitat original del porxo.

Un cas diferent, però, es planteja en el cas de l'hospital de Sant Julià, a Besalú,⁸ el qual, *uneix a la seva llargaruda sala, una portada ricament decorada,*

8. Els hospitals de Besalú i, sobretot, el de Tarragona responen ja al tipus d'hospital urbà, que essencialment té cura de malalts i pobres (que en l'Edat Mitjana quasi s'identifiquen). Aquests edificis, normalment, se situaven prop de les esglésies i eren administrats per clergues. A la Baixa Edat Mitjana es tendí a la municipalització d'aquestes institucions, que anaren situant-se arreu de la ciutat, alhora que es deslligaven de la tutela eclesiàstica. Un cas especial dels hospitals urbans el constitueixen els hospitals de mesells, que per la natura de la malaltia se situaven extramurs, com d'altres hospitals que se situaven a tocar dels camins, en un tipus intermedi amb els hospitals de pelegrins.

resulta com una portada d'església, d'estil del segle XII, en el moment en què possiblement fou refet l'hospital. En aquest cas ja es defineix amb gran claredat el que serà el tipus característic de sala de malalts de l'hospital medieval: una sala rectangular on s'ubiquen els llits dels malalts, tal i com succeeix, en altres proporcions, als hospitals monàstics suara esmentats.

L'hospital de Sant Pere de Rodes es cobria amb encavallades de fusta i el de Casserres amb volta de canó;⁹ en tots dos, amb els forjats de partió de les dues plantes d'embigat de fusta (a Casserres es construí una volta, segurament en el segle XII), en perfecta coherència amb les tecnologies constructives usals en el seu moment.

L'estructura de l'hospital de Besalú palesa que l'actual volta rebaixada correspon a una reforma; per això es pot suposar que la seva coberta original era amb encavallades de fusta, llevat que l'estructura actual d'arcs diafragmes rebaixats no respongués, també, a una reforma posterior. En aquest cas, ens trobaríem amb una definició anticipada del que serà el tipus fonamental de sala hospitalària medieval a Catalunya: un rectangle cobert per una estructura d'embigat, a dos vessants, amb arcs diafragmàtics. Estructura que ja apareix descrita minuciosament l'any 1348 en el document fundacional de l'hospital de la Santa Creu de Vic, on s'indica significativament que aquesta estructura s'havia de construir tal i com «...S'ACOSTUMA A FER EN SEMBLANTS EDIFICIS...».¹⁰

En aquest moment, l'Hospital de Vic ens palesa que el tipus de sala coberta amb embigat a dos vessants, sobre arcs diafragmàtics, era ja plenament establert com a model propi per a les sales de malalts dels hospitals. Aquesta tipologia arquitectònica, que constitueix una creació original de l'arquitectura catalana, és un sistema constructiu d'una gran funcionalitat i economia,¹¹ que apareix perfectament definit en el dormitori del monestir de Santes Creus (1174) (monestir que, l'any 1229, ja tenia el seu hospital de pobres)¹² i assolirà les seves màximes expressions en edificis com el grandios dormitori de novicis del monestir de Poblet (1232),¹³ les Drassanes de Barcelona (1377-1388)¹⁴ o les esglésies del Carme de Perelada, dels Dominicans de Perpinyà, de Sant Miquel de Montblanc o la meravellosa capella de Santa Àgata de Barcelona,

9. Almenys així es com ha quedat, després de les obres de restauració.

10. El document fundacional, conservat a l'Arxiu de l'Hospital de Vic, és el testament de Ramon Terrades, comerciant establert a Mallorca i fill de Vic, que deixà 600 lliures per la fundació de l'hospital, amb indicacions molt precises sobre la seva estructura arquitectònica.

Martinell, 1935, pàg. 18. Junyent, 1976, pàg. 124. Pladevall, 1972, pàg. 19.

11. Cirici, 1968, pàg. 48.

12. Cirici, 1968, índex monumental.

13. Altisent, 1974, pàg. 163.

14. Cirici, 1968, pàg. 49.

entre una munió d'esglésies i edificis civils que adoptaren aquest sistema constructiu, pels seus innegables avantatges estètics, funcionals i econòmics.¹⁵ No és agosarat de pensar que aquests avantatges, influïren decisivament en l'adopció d'aquest tipus constructiu per als hospitals, que ja apareix emprat a l'Hospital dels Cervelló, establert a Olesa de Bonesvalls, el 1262, com un hospital de camí, per a viatgers;¹⁶ a l'Hospital de l'Infant, establert el 1310, sobre el camí del Coll de Balaguer;¹⁷ a l'Hospital de Vic, ja esmentat; i, sobretot, a l'hospital més important de Catalunya, el de la Santa Creu de Barcelona, començat el 1401, amb la unificació de tots els hospitals que hi havia a Barcelona.¹⁸ Aquest edifici, del que en fou responsable l'arquitecte Guillem Abiell, des de 1417,¹⁹ constitueix, juntament amb el dormitori de Poblet, l'exemple més colpidor d'estructura de coberta de fusta sobre arcs diafragmes. Concebut com un edifici de quatre ales, entorn d'un grandios patí central, on es bastí un claustre; actualment, només s'en conserven tres, resoltes amb una planta baixa, coberta per voltes de creueria extraordinàriament aplanades, i un pis superior amb un segur i ben resolt sistema d'arcs diafragmes, apuntats amb embigat de fusta, a dos vessants. Per la seva grandiositat, proporcions i la seguretat i saviesa de la seva execució arquitectònica, aquest hospital es pot considerar un paradigma de l'arquitectura hospitalària medieval catalana.

El conjunt hospitalari medieval es complementava amb l'existència d'una església, que podia estar inclosa en el propi edifici, com a l'Hospital de l'Infant, a l'Hospital de Santa Caterina d'Ordis, o bé ésser un edifici annex, com a l'Hospital d'Olesa de Bonesvalls o a l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona, on s'aprofità, com a església, una nau de l'antic Hospital d'en Colom.²⁰ No sempre, però, l'església, era una peça diferenciada en l'hospital, car, en alguns casos, es confonia amb la sala de malalts, on sempre hi havia un altar que presidia la sala,²¹ sense que hi hagués cap capella com a edifici diferenciat.

El fet que l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona, amb els seus arcs diafragmes, constitueixi el model més acabat d'hospital medieval no vol dir, ni de bon tros, que aquesta tipologia fos l'exclusiva dels hospitals medievals.

En un primer moment, els hospitals podien ésser edificis indiferenciats, i, potser a partir del segle XII (Besalú), i sobretot durant el segle XIII i XIV (Olesa, Vic, etc.), adoptaren una determinada tipologia dominant, però també se

15. Com una mostra de l'extraordinària difusió d'aquest tipus edilici es pot veure l'estudi d'Emma Liaño: «Contribución al estudio del gótico, en Tarragona», on s'estudia la difusió d'aquest tipus d'església en les zones d'influència de la Selva del Camp i Montblanc.

16. Martinell, 1935, pàg. 16.

17. Martinell, 1935, pàg. 17.

18. Martinell, 1935, pàg. 23.

19. Cirici, 1968, pàg. 58.

20. Martinell, 1955, pàg. 279.

21. Martinell, 1935, p. 30.

seguien construint segons el model de la casa urbana, sense la singularitat arquitectònica de les grans naus amb arcs.

Aquest tipus, que prendrà volada en la segona meitat del segle xv,²² consisteix en els hospitals construïts, com una casa urbana, gran, de diverses plantes, on s'ubiquen les sales de malalts, que tenen unes proporcions molt més reduïdes i domèstiques que les grans sales hospitalàries amb arcs. Aquests edificis, resolts a voltes, entre mitgeres, es desenvoluparen com un paral·lelèpede, organitzat entorn d'un petit pati central. Així es construïren els hospitals de l'Esplugu de Francolí, del segle xiv,²³ el propi de Santa Magdalena de Montblanc i, sobretot, el monumental Hospital de Santa Maria de Lleida, bastit a partir de 1454;²⁴ potser també era aquesta la disposició que adoptà el desaparegut hospital de Santa Tecla, a Tarragona, després de la seva reforma de 1464, de la que es conserva la façana.²⁵

Sense entrar en una anàlisi profunda d'aquests dos tipus bàsics d'edifici hospitalari medieval, podem observar, però, com la tipologia més monumental, de grans sales amb arcs diafragmes, és emprada bàsicament en edificis situats en indret despoblat (Hospitalet de l'Infant, Olesa), o en aquells edificis urbans, bastits en zones que no eren totalment edificades, com el Raval de Barcelona, quasi despoblat el segle xv, o situats a tocar de les muralles (Vic), però sempre en llocs encara poc urbanitzats i menys construïts. No compten ara el cas de petits hospitals bastits amb aquesta estructura per motius potser econòmics, com poden ésser el de Sant Marçal de Montblanc.

Paral·lelament, el tipus d'hospital concebut com a volum compacte, tancat, amb un petit pati interior, que desenvolupa les seves sales en peces cobertes per embigat pla, és un edifici essencialment urbà, construït entre mitgeres, o almenys amb una forta dependència de l'estructura parcel·laria, i sempre situat en llocs fortament urbanitzats, com són els casos de Lleida, Tarragona, l'Esplugu de Francolí i Santa Magdalena de Montblanc.

L'Hospital de Santa Magdalena no fou l'únic hospital que tingué la vila de Montblanc, en els segles medievals. Ja, en 1266, apareix esmentat en el llegat testamentari de Ramon Sala de la Guàrdia dels Prats, per primer cop, l'Hospital de Santa Magdalena, junt amb la capella de l'Hospital de Sant Bartomeu,²⁶ que estava situat darrera l'absis de l'església del monestir de Sant Francesc,²⁷ del qual no en tenim gaires notícies. En 1291, es torna a parlar d'un hospital de pobres a Montblanc,²⁸ que Martinell, seguint Palau i Dulcet, identificà amb

22. Almenys els exemples conservats corresponen a aquest moment.

23. Martinell, 1935, pàg. 16.

24. Tarragó, 1975, pàg. 47; Martinell, 1935, pàg. 26.

25. Martinell, 1935, pàg. 10.

26. Liaño, 1976, pàg. 95.

27. Martinell, 1935, pàg. 25.

28. Palau i Dulcet, 1931, pàg. 102.

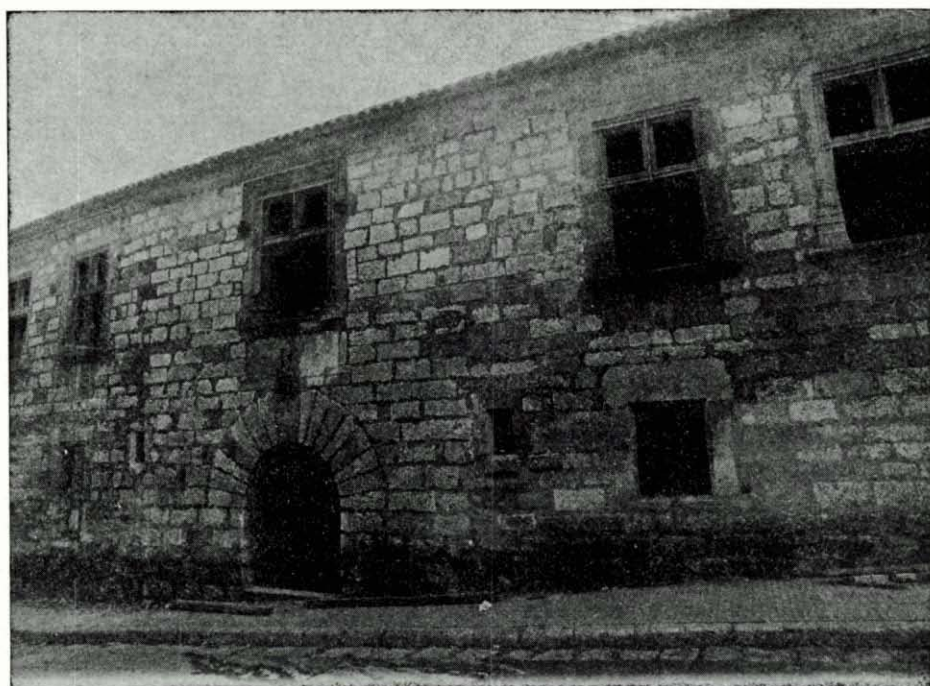

Fig. 2. Façana de ponent, la principal, de l'Hospital de Santa Magdalena.
Foto: F. Albín.

el de Sant Bartomeu.²⁹ Aquest hospital era de la vila i, en una data no precisada, es fusionà amb el de Santa Magdalena. La Universitat de Montblanc, el dia 7-XII-1535, vengué l'edifici, per 130 lliures barcelonines, i el 1727 consta que ja no existia.³⁰

A primeries del segle XIV, en el camí que porta al santuari de la Serra, s'estableix l'hospital per a pobres de Sant Marçal,³¹ fundat i dotat per Jaume Marçal, qui morí el 1339, deixant les obres inacabades;³² aquestes obres eren acabades o molt avançades el 1366, car en construir-se la muralla d'aquest sector, s'aprofità l'edifici de Sant Marçal, com a part integrant de les mateixes.³³

És possible que l'Hospital de Sant Marçal esdevingués aviat una simple

29. Martinell, 1935, pàg. 25; Palau i Dulcet, 1931, pàg. 102.

30. Palau i Dulcet, 1931, pàg. 101.

31. Solé, 1982, pàg. 169, 49.

32. Palau i Dulcet, 1931, pàg. 101.

33. Palau i Dulcet, 1931, pàg. 98.

capella, ja que, l'any 1372, s'hi fundà un benefici³⁴ i, el 1450, s'hi efectuà una visita pastoral, on es parla de tres altars i de la necessitat d'importants reformes.³⁵

L'edifici s'ha conservat fins als nostres dies, i, l'any 1931 encara s'hi celebrava culte, essent residència de la Congregació i Germandat de la Puríssima Sang del Nostre Senyor Jesucrist.³⁶ Ara, després de restaurat, serveix com a museu d'escultura. Consta d'una sala única, de planta irregular, coberta per un sostre d'embigat a dos vessants, sobre arcs diafragmes.

La construcció és molt senzilla: es combina el carreuat a la part baixa dels murs i el tapial en la resta. L'existència de dues portes, una al costat de l'altra, i d'un arc apuntat, més baix que els diafragmes, aparedat en el mur de ponent, fan pensar si el seu fundador, en Jaume Marçal, no establí l'hospital-església sobre dues cases que calgué reformar i alçar-les-hi el sostre, per a llur nou ús.³⁷

Si considerem Sant Marçal dins el conjunt de l'arquitectura gòtica montblanquina, es comprova que l'ús de la coberta d'embigat sobre arcs diafragmes s'inscriu dins la pràctica constructiva habitual del país, car de les set esglésies conservades a Montblanc només una d'elles, la de Santa Maria, fou coberta amb voltes de creueria, mentre les altres sis foren cobertes amb embigat de fusta a dos vessants, sobre arcs diafragmàtics, oscil·lant entre la simplicitat constructiva de Sant Marçal o de Sant Francesc, on es conserva, en prou bon estat, la policromia original de llurs sostres, que segurament tenien també les altres, com ho palesen les restes policromes aparegudes a les mènsules i bigues del sostre de Santa Magdalena, durant les obres de restauració.

La situació dels hospitals montblanquins es va alterar profundament a la fi de l'edat mitjana, quan es fongueren els hospitals de Sant Bartomeu i Santa Magdalena³⁸ i es localitzaren en els edificis d'aquest darrer, amb la qual cosa aquest assolí l'hegemonia entre els hospitals existents a la vila.

Aquest fet es pot relacionar amb la política de Ferran el Catòlic d'unificar tots els hospitals que no reunissin les condicions adequades,³⁹ que tingué un executor, a les terres de Tarragona, en la persona de l'arquebisbe Pere d'Urrea, qui reunificà els hospitals de la ciutat dins el de Santa Tecla⁴⁰ i intervingué en el procés unificador dels hospitals montblanquins⁴¹ dins el de Santa Magdalena.

L'Hospital de Santa Magdalena pertanyia a la Confraria dels Pobres de

34. Liaño, 1976, pàg. 152.

35. Liaño, 1976, pàg. 152.

36. Palau i Dulcet, 1931, pàg. 98.

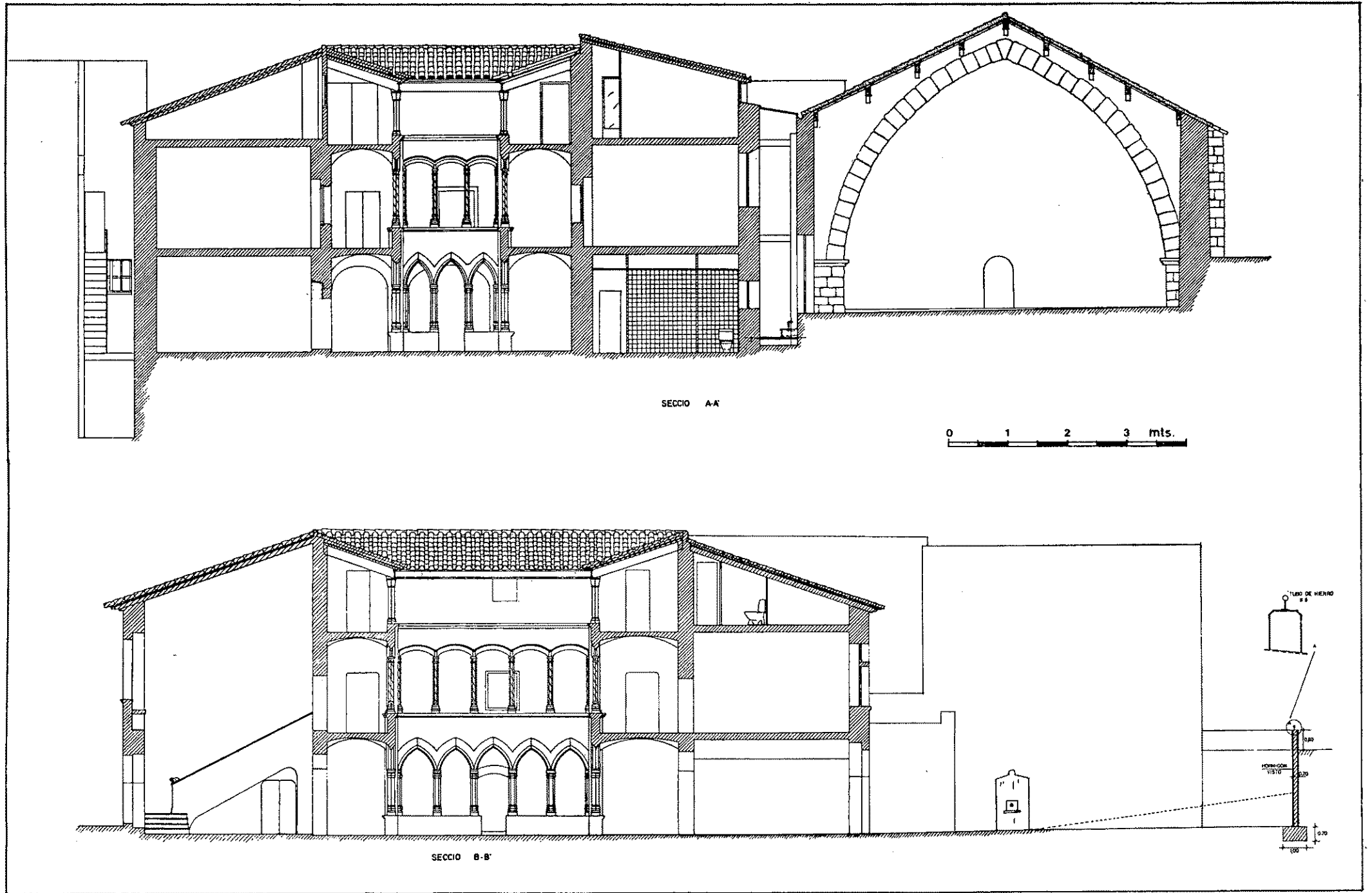
37. Liaño, 1976, pàg. 151.

38. Martinell, 1935, pàg. 26.

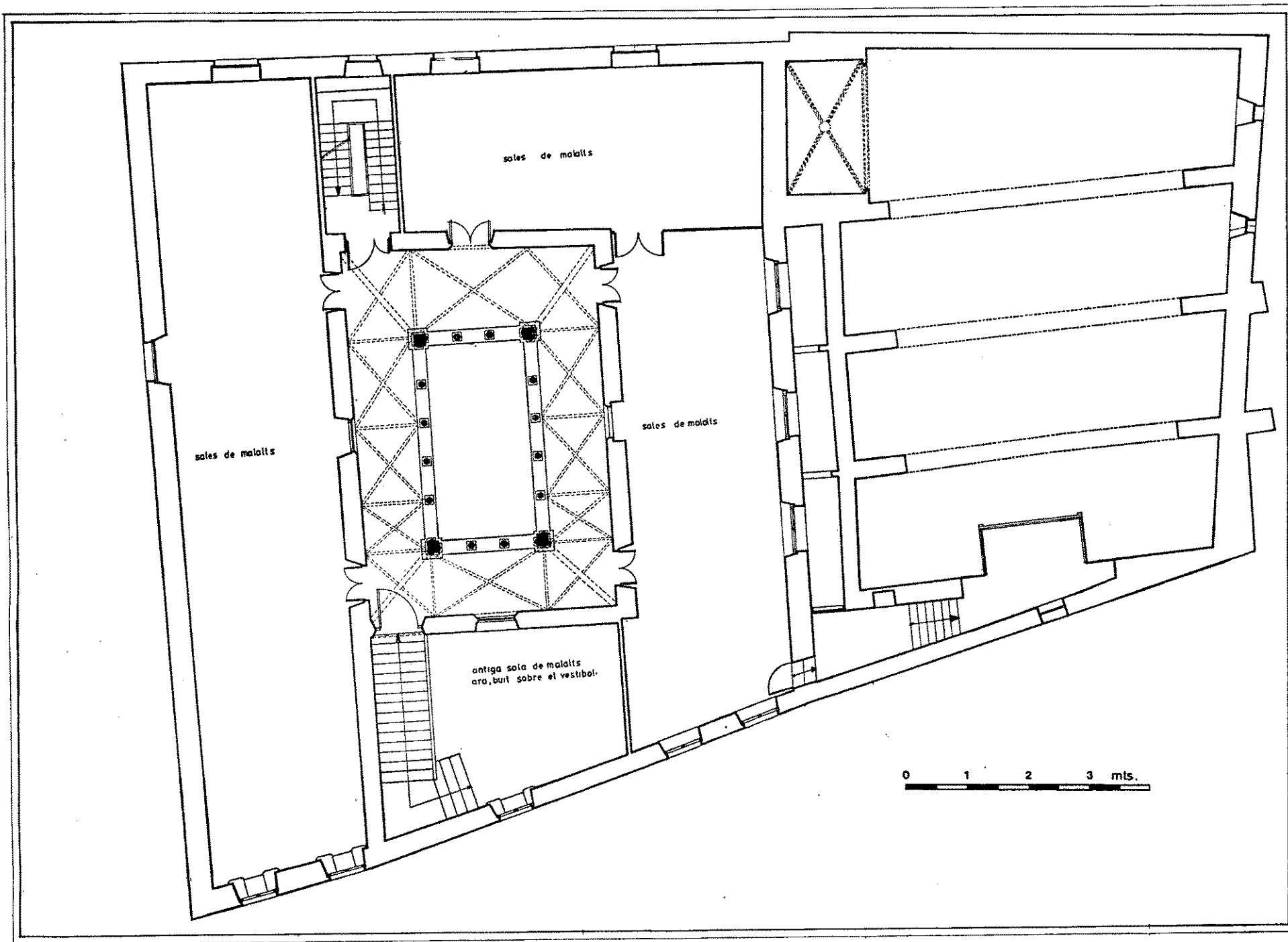
39. Martinell, 1935, pàg. 10.

40. Martinell, 1935, pàg. 12.

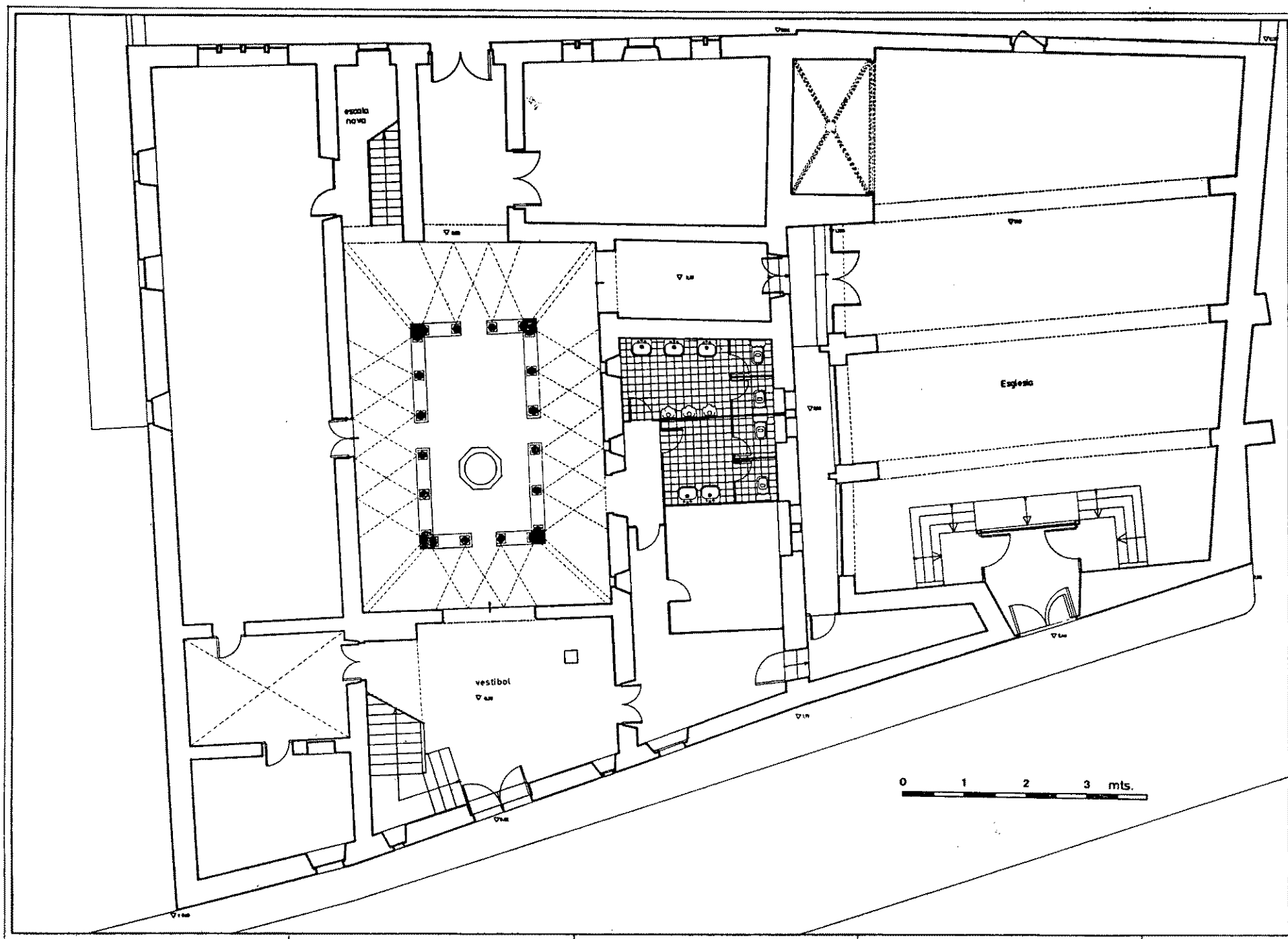
41. Martinell, 1935, pàg. 26.

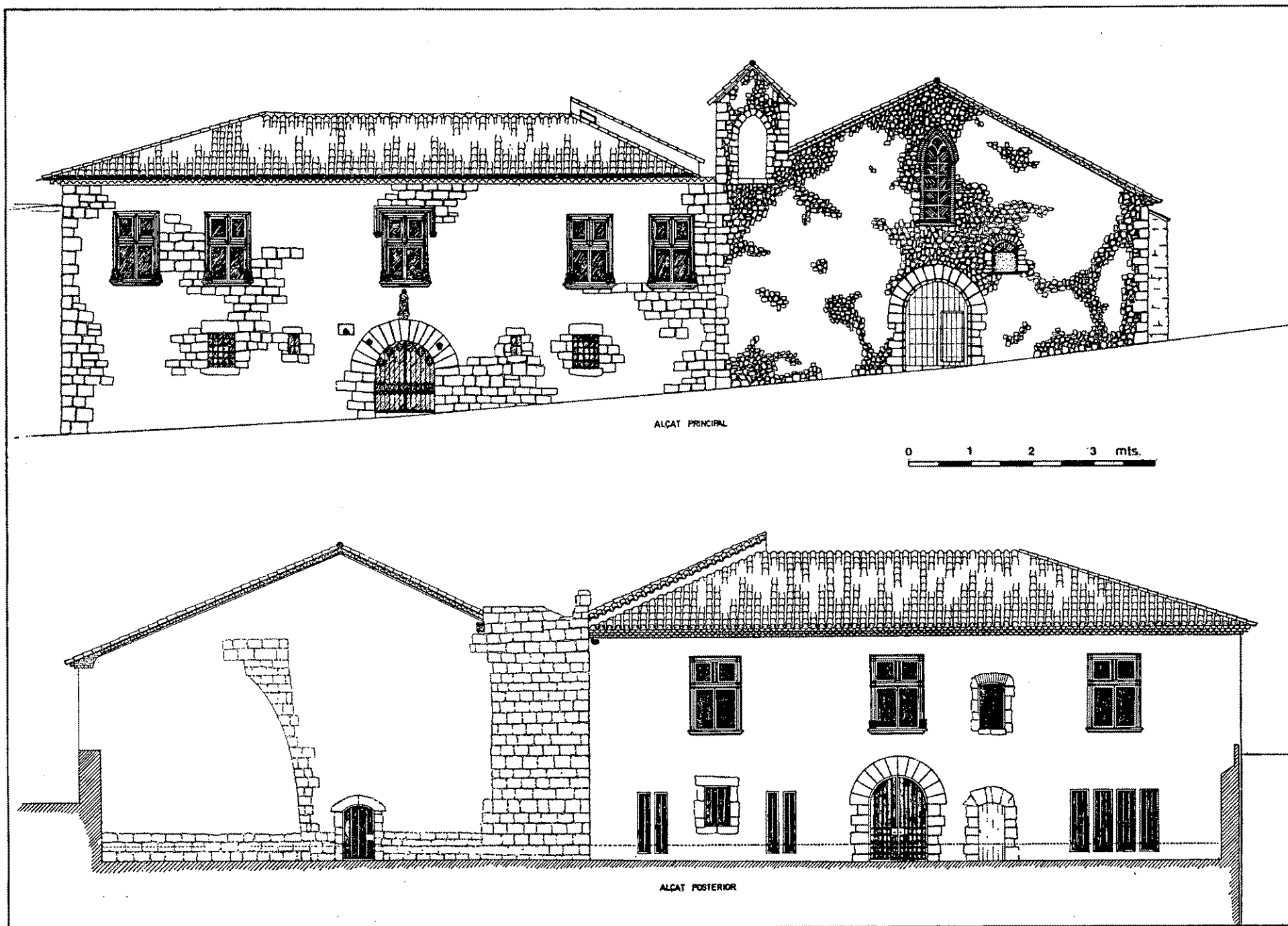
Làm. IV. Hospital de Santa Magdalena. Seccions longitudinal i transversal.

Làm. III. Hospital de Santa Magdalena. Planta del primer pis.

Lâm. II. Hospital de Santa Magdalena. Planta baixa.

Lám. I. Hospital de Santa Magdalena. Alçat principal i alçat posterior.

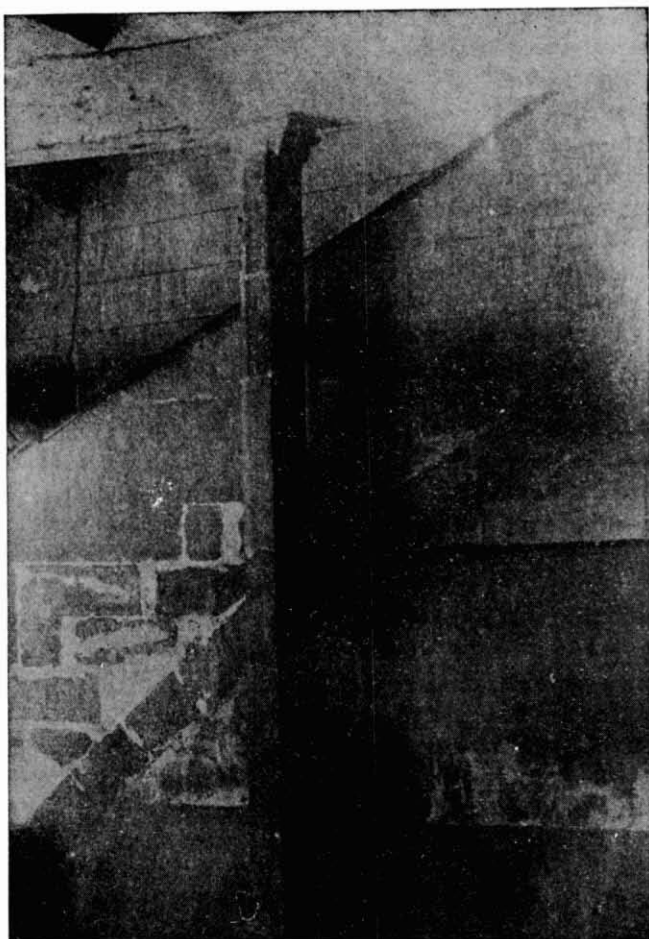

Fig. 3. Fotografia de principis de segle, conservada a l'Arxiu del Servei de Catalogació i Conservació de Monuments de la Diputació de Barcelona, on es veu l'escala del vestíbul i el pilar que sostenia el pis que cobria el vestíbul.

Foto: S. C. C. M.

Jesucrist, la documentació de la qual, conservada a l'Arxiu de Santa Maria, fou cremada en 1642,⁴² per la qual cosa no ens han arribat les dades documentals que haurien d'illustrar la història de l'hospital abans d'aquesta data, que coincideix amb l'època més activa constructivament, en la qual es conformaren les actuals estructures edilícies i es va assolir l'hegemonia entre els hospitals montblanquins.

42. Palau i Dulcet, 1931, pàg. 99.

Sembla, però, per la seva morfologia que l'església esmentada en 1342, amb motiu de fer-se la imatge de la santa titular,⁴³ correspon a l'actual, que s'edificà al segle XIV, reformant o englobant d'altres estructures anteriors. Ben segur que aquesta església del segle XIV era adjunta a un edifici hospitalari, el qual va patir reformes molt importants a la fi del segle XV, que li donaren la seva forma actual, car, tant els claustres com les estructures de façana, fonamentalment, es noten «empotrades» en una estructura anterior.

Aquest procés de reforma possiblement cal relacionar-lo amb la data de 1503, que figurava en el retaule de l'altar major⁴⁴ i que tingué el seu origen en la fusió de l'Hospital de Sant Bartomeu amb el de Santa Magdalena, fet que degué provocar l'hegemonia d'aquest amb el conseqüent augment de rendes i d'importància.

Les reformes de l'hospital devien estar closes, o molt avançades, en 1535, quan la Universitat de Montblanc vengué l'edifici de l'Hospital de Sant Bartomeu,⁴⁵ ja fora d'ús per haver-se traslladat a Santa Magdalena.

A aquest procés de reforma de la fi del segle XV o principis del segle XVI, l'Hospital de Santa Magdalena deu el seu aspecte actual, car, posteriorment, ja no tingué transformacions d'importància, llevat de les reformes del darrer pis del claustre i d'altres petites obres que no modificaren essencialment les seves estructures, que corresponen bàsicament a la baixa edat mitjana.

Quan a la fi del segle XIV es construïren les muralles que tancaven la vila de Montblanc, una sèrie d'edificis quedaren fora del recinte, com els convents de la Mercè i de la Serra, el monestir de Sant Francesc i l'Hospital de Santa Magdalena. Aquest és situat sobre el camí ral de Tarragona, a Lleida, entre el portal de Sant Antoni i el Pont Vell, sobre el Francoí. La seva situació sobre el camí, en un tram acotat pel portal de la Muralla i el riu, constitueix un indret idoni per a la formació d'un nucli d'habitatges, el Raval, que prengué com a centre el cos edificat de l'hospital, i es començà a materialitzar, a partir del segle XV, com una de les primeres expansions urbanes, extramurs de la vila;⁴⁶ així, el camí ral (que en aquest tram s'anomenarà el Raval) assoleix caràcter de veritable carrer. Aquest fet té la seva importància en la configuració dels edificis de l'hospital, el qual, malgrat ésser situat extramurs, en el seu estat final, fou concebut com una construcció subordinada a l'alineació del carrer, el que es palesa en el peculiar biaix que forma la seva façana, biaix que és provocat per la voluntat de mantenir una certa alineació amb el carrer, que arriba a provocar que la façana de l'hospital no sigui recta, sinó que faci una subtil inflexió, que esdevé quasi caricaturesca en el cas de l'església, que

43. Palau i Dulcet, 1931, pàg. 100.

44. Palau i Dulcet, 1931, pàg. 100.

45. Palau i Dulcet, 1931, pàg. 101.

46. Solé, 1982, p. (170) 50.

arriba a tenir una doble façana, una d'interior, que regularitza l'espai intern, i l'exterior, alineada amb el carrer, formant un espai triangular, residual entre ambdues.

Aquesta subordinació, de la forma de l'edifici al traçat viari, palesa una pre-existència d'aquest en el moment de constituir-se les seves façanes pel que cal suposar, que el Raval format per l'existència de l'hospital era ja plenament conformat com a carrer en el moment en què aquest és reformat. La constatació de diverses fases constructives i estructures reaprofitades en els edificis de l'hospital reforça aquesta hipòtesi.

En el seu estat actual, l'Hospital de Santa Magdalena es compon de dos edificis plenament diferenciats, separats per un petit pati residual, que obren llurs respectives façanes al Raval: l'església i l'hospital. Exteriorment (i interiorment també), els dos edificis són resolts de forma totalment autònoma i independent, entre ells, component cadascun llurs façanes amb criteris propis, sense existir cap element que els unifiqui, llevat de la seva contigüitat.

En el cantó de migdia del conjunt, el més proper a la muralla, hi ha situada l'església. Aquest és un edifici de nau única, molt ample, en relació amb la seva llargada, sense absis diferenciat, per la qual cosa la seva planta és un rectangle molt irregular. La coberta d'aquesta nau és resolta amb un sistema d'embigat de fusta, en el qual han aparegut restes polícromes,⁷ que formava els dos vessants del teulat, suportat per tres arcs diafragmes apuntats i pels murs extrems de llevant i de ponent.

El mur de ponent, que llinda amb el Raval, té, com ja s'ha dit, la particularitat de no coincidir amb la façana, que segueix el traçat del carrer, definint-se un extrany espai triangular, que havia estat utilitzat com a cor, motiu pel qual s'hi obrí un gran arc, amb maons. En aquest mur han aparegut, en el curs de les obres de restauració, les traces d'un element de mur, possiblement un arc (?), molt desfetes, que correspondria a una construcció reaprofitada en el cos de l'església. Aquestes traces poden relacionar-se amb d'altres aparegudes en la façana de llevant —on hi ha les restes d'un arc (?) o tros de mur— que formen una junta cantonera vertical, que travessa el mur, acompanyades d'una petita porta adovellada, que obre de dins a fora, situació força anòmala, que palesa la seva pertinença a un edifici anterior.

En el mur nord, sens dubte el més interessant, hi apareixen tres arcs apuntats, prou baixos, fins ara aparellats, ubicats entre les pilastres dels arcs diafragmes. En desaparèixer aquests arcs, s'ha pogut constatar el deficient lligam entre les pilastres i el mur, pel que hom pot suposar que les pilastres s'aplicaren a un mur preexistent (el que conté els arcs).

La construcció d'aquest tipus d'arc en la part baixa dels murs, que permet

47. Les restes, consistents en algunes carteles pintades i algun fragment de biga i cabiró, han estat dipositats, provisionalment, al Museu-Arxiu de Montblanc.

de resoldre els fonaments en pous aïllats, és una pràctica constructiva molt comuna en el Montblanc medieval, conservant-se molts exemplars en els baixos de les cases de la vila.

L'element, plàsticament, més interessant de l'església, el trobem en aquest mur nord i és una capella, molt clarament bastida amb posterioritat a l'església, encaixada entre el mur de llevant i el primer arc diafragma. Aquesta capella és un senzill rectangle cobert amb volta de creueria i és l'únic element de tot l'edifici on es desplega el vocabulari formal de l'ornamentació gòtica, desenvolupada plenament en les pilastres motllurades, llurs bases i capitells, els nervis i la clau de la volta, on és esculpida la *Maiestas Domini*, en actitud de beneir. A diferència de la resta de l'església, aquesta capella és construïda amb carreus perfectament tallats, entre els que apareixen esculpits en relleu alguns escuts, i ocupa, en planta, el pati de separació entre l'església i l'hospital, pel que té paret mitgera amb aquest.

Els tres arcs diafragmàtics, que travessen la nau, són obrats en carreus relativament ben treballats, com també ho són les pilastres respectives, solventant-se la unió arc-pilar amb un senzill àbac amb una motllura en cavet. El mur de sobre els arcs és de maçoneria de molt mala qualitat i tapial, com la resta dels murs de l'edifici.

En el curs de la restauració, en explorar el subsòl, han aparegut restes de recs i canalitzacions d'aigua que corresponen a estructures auxiliars de molins hidràulics i que possiblement estan relacionades amb el Molí dels Capellans i el seu sistema de recs i basses, o bé amb antics molins que haurien existit en aquests indrets.

En general, l'Església de Santa Magdalena presenta, a part de la seva defectuosa construcció, unes proporcions i dimensions excessivament grans per a una capella hospitalària i més per a un hospital de les dimensions del de Montblanc. Una possible explicació d'aquesta circumstància crec que cal cercar-la en el fet de que l'església és un edifici resultant de diversos aprofitaments i reforines, que culminarien amb la implantació dels tres arcs diafragmes, configurant la gran nau. Dels edificis anteriors en restarien les restes aparedades en els murs de llevant i ponent i la part baixa dels murs sud i nord, amb llurs arcs.

Encara hi ha un altre factor que contribueix a fer pensar que els tres arcs diafragmes són un element «implantat» en estructures preexistents: és el fet que la deficient «entrega» de llurs pilastres al mur nord es repeteix en l'irregular mur sud, en el qual els tres arcs s'«entreguen» de manera diferent, de forma que els més propers al Raval tenen contraforts exteriors, irregulars, i fets de tàpia (!), mentre que el tercer sobresurt tant del mur que no necessita contrafort extern. Contraforts que, d'altra part, manquen totalment en el mur nord, el que ha estat causa d'importantes lesions estructurals per manca d'absorció de les empentes dels arcs, que han obligat a efectuar ingents obres d'apuntalament, per evitar l'ensulsiada de l'edifici.

Fig. 4. Un dels fragments d'estuc apareguts en l'hospital. Anvers.
Foto: F. Albín.

Fig. 5. El mateix fragment d'estuc. Revers.
Foto: F. Albín.

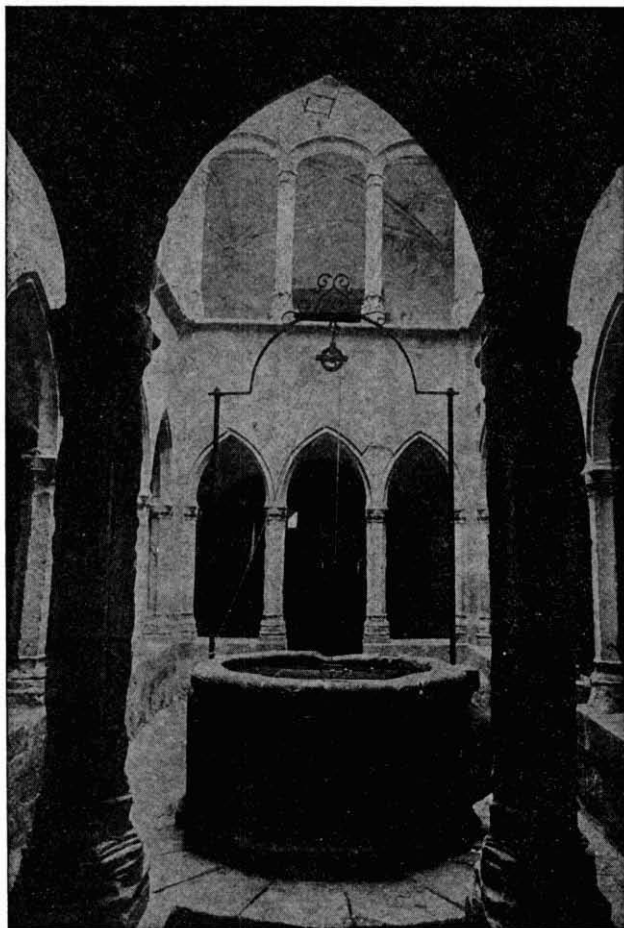

Fig. 6. El claustre de l'Hospital.
Foto: J. A. Adell

Amb tot, resulta molt atractiu de suposar, amb base molt minça, que l'església de Santa Magdalena ocupa l'espai de l'antic hospital, que sabem que existia en aquell lloc, al segle XII,⁴⁸ i al que podrien correspondre les restes de mur (o d'un arc diafragma?) aparellats al mur de llevant.

48. Liaño, 1976, pàg. 95; Solé, 1982, pàg. 48 (168).

De tota manera, aquesta, com qualsevol altra hipòtesi, cal prendre-la amb tota reserva, car, llevat de les restes aparellades, la pèssima construcció de l'edifici fa que no es pugui excloure la possibilitat que els problemes estructurals, interpretats com a resultat de la implantació dels arcs diafragmes, no siguin altra cosa que el resultat d'un matusser procés constructiu.

Al nord del conjunt, al cantó del riu, s'aixeca l'edifici que contenia les sales de malalts, l'hospital pròpiament dit. És un edifici de planta rectangular, quasi quadrada, organitzada entorn d'un petit pati porxat, un claustre central, resolt en dues plantes, més unes golfes sota les cobertes.

La presència del claustre central estructura tot l'edifici, en definir-se la seva galeria com l'element canalitzador de totes les circulacions i els murs de càrrega, que la limiten, com a formadors de les quatre crugies que el formen: dues de longitudinals, llargues, perpendiculars al Raval, i dues de transversals, curtes, paral·leles a la façana, cobertes totes amb embigat pla de fusta, llevat, naturalment, de les de les golfes, on es manifesten als sostres, els pendents de la coberta.

De les quatre façanes que té, dues no tenen entitat, car la del cantó nord, molt transformada, s'ha convertit, al llarg del temps, en una mitgera, caràcter molt similar al que assoleix la façana sud que obre al petit pati de separació amb l'església.

S'esdevé molt al contrari amb la façana de ponent, que dóna al Raval i que és l'element exterior més significatiu de tot el conjunt de l'hospital. Realitzada amb un correcte carreuat, la seva composició, totalment simètrica, és centrada per l'eix format per la porta, adovellada, i la finestra central, que rep un tractament ornamental molt més ric que les altres del primer pis. L'axialitat d'aquests dos elements ve reforçada per la interposició, entre ells, d'una imatge en alt relleu d'una santa (la titular?).

La composició de la façana es completa amb quatre petites finestres, curiosament disposades, en la planta baixa, i quatre grans finestrals (dels quals els dos extrems són obra d'aquest segle, imitant els originals), profusament motllurats, amb el mateix disseny (sense emfatitzacions escultòriques) que el finestral central.

La tipologia d'aquestes finestres és certament peculiar dins el vocabulari de l'arquitectura gòtica, consten d'un buit rectangular, partit horitzontalment, un xic més amunt de la meitat, amb la part superior dividida verticalment per un mainell. Tots aquests elements, i els brancals, tenen una motllura geomètrica en baix relleu, d'arestes molt vives, que es recull en les parts baixes dels brancals, en una mena de bases, on es maclen les motlures i llurs bulbs inicials. La finestra central segueix el mateix model, amb la motlluració més acurada, i és emmarcada per un trencaigües que arrenca de dues mènsules esculturades.

Cal assenyalar que aquesta façana, l'escala, alguna porta i el porxo del claustre són els únics elements de l'hospital realitzats amb obra de carreus, car

tota la resta, incloses les altres façanes, és realitzada amb maçoneria de mala qualitat, que en alguns murs de les golfes arribava a alternar els còdols amb el tapial.

La façana posterior, a llevant, ha estat molt transformada al llarg dels anys, de l'original conserva només la porta adovellada, al centre, sobre la qual, en el mateix eix vertical, se situà una finestra amb el disseny de les laterals de la façana principal, que es veu mal incorporada al mur i encara més mal relacionada, constructivament, amb la porta. En la part baixa, va aparèixer una senzilla finestra rectangular molt barroera. També, a la banda dreta de la porta, s'ha trobat una segona porta estreta, en la planta baixa, amb arc rebaixat, que es corresponia amb una altra, situada just sobre d'ella a nivell d'un primer pis, la qual es veu molt malmesa en les seves parts superior i inferior, però que per les seves proporcions podria tractar-se d'una tercera porta. Ignorem el sentit que tenen aquestes dues darreres obertures, sobretot, la superior, que apareix també en la façana de l'Hospital de l'Espluga de Francolí, obrat el segle XIV.⁴⁹

Aquestes obertures, per la seva integració en el parament, semblen coetànies de la porta central, i correspondrien a un moment anterior a la construcció de la finestra, que és superposada al parament de maçoneria que conforma el mur.

La planta baixa de l'hospital s'organitza, com ja s'ha dit, al voltant del claustre. S'hi accedeix des de la façana de ponent a través d'un vestíbul, que ocupa actualment tota l'alçada fins a la coberta; en aquest vestíbul és ubicada l'escala d'accés al primer pis, de pedra, ben treballada, la qual no s'adapta bé a la porta superior, resolta amb un arc carpanell, i molt decorada. En aquest vestíbul s'hi obre la finestra central de la façana i una porta que, des del primer pis del claustre, dóna al buit, com una mena de balcó. L'explicació a aquests dos elements, que ara apareixen descontextualitzats, cal cercar-la en l'existència d'un trespol que dividia en dos l'àmbit del vestíbul.

A causa de la presència de l'escala, el dit trespol descansava sobre una grossa jàssera de fusta, reforçada en el seu punt central per un pilar de pedra. Aquesta estructura apareix molt clarament en una fotografia de primeries de segle conservada a l'Arxiu del Servei de Catalogació i Conservació de Monuments de la Diputació de Barcelona. A més, en el curs de la restauració, han aparegut en el paviment les empremtes del pilar.

La resta de la planta consta de llargues sales, de les quals, les del cantó nord, eren cobertes amb voltes de creueria, de guix, que suposàvem tardanes i que calgué enderrocar a causa de llur mal estat. La porta de la façana de llevant obre a un estret vestíbul que mena directament al claustre.

El primer pis, sens dubte, el més important, és el que contenia les sales

49. Martinell, 1935, pàg. 16.

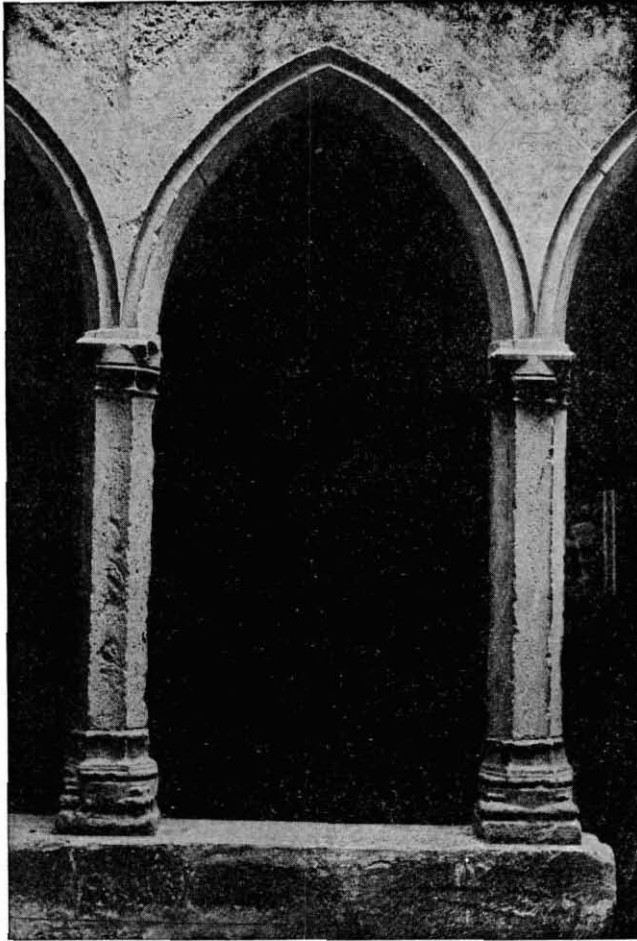

Fig. 7. Un arc-típus del porxo claustral de planta baixa.
Foto: J. A. Adell

de malalts i, com la planta baixa, s'organitza perimetralment al voltant del claustre, al que s'accedeix per la porta en arc carpanell, des de l'escala que mena des del vestíbul directament a la galeria del claustre. Les galeries llargues, al nord i al sud, tenen composicions idèntiques, amb dues portes als extrems i una finestra quadrada al centre, totes realitzades amb pedra ben treballada, totalment nues d'ornamentació. No succeeix el mateix amb les galeries curtes (de llevant i ponent), on s'obren sengles portes centrals, molt baixes, com les altres, també realitzades en pedra, però amb una senzilla orna-

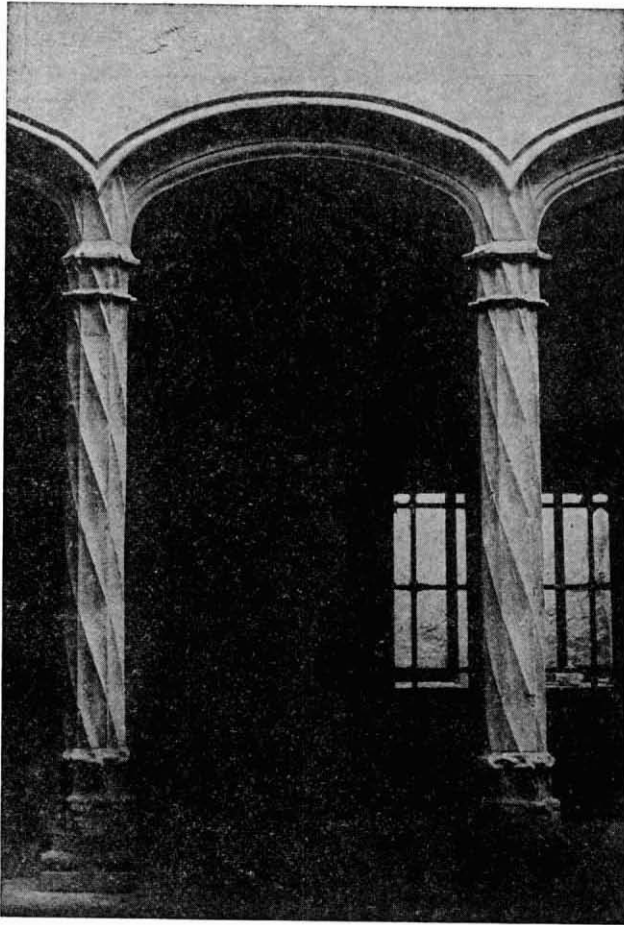

Fig. 8. Un arc-típus del porxo claustral del primer pis.

Foto: J. A. Adell

mentació, consistent en uns nervis motllurats en relleu, que puguen per brancals i segueixen per la llinda on es forma un punt conopial. Aquesta situació es repeteix simètricament als dos cantons del claustre, de manera que aquest actua com a centre de simetria de tota la planta.

La disposició dels espais útils de l'edifici fa suposar que les sales de malalts ocupaven les dependències d'aquest primer pis, car llurs dimensions, accessibilitat i il·luminació, les fan idònies per aquesta fi, mentre que les dependències de la planta baixa i les golfes es destinarien, en pura lògica, a usos auxiliars o per als servidors de l'hospital, que haguessin de viure-hi. Acceptant

aquesta hipòtesi, l'hospital tindria situades, al primer pis, quatre sales de malalts o sales de llits, de les quals dues ocupaven tota la longitud de l'edifici, corresponents a les crugies nord i sud, i, en pura lògica, devien correspondre a la sala d'homes i a la sala de dones, atesa la separació per sexes, imperant als hospitals,⁵⁰ i tenien il·luminació pels dos extrems de la sala i a través del claustre. Les dues sales corresponents a les crugies estretes, òbviament més petites, i a les quals corresponen les portes decorades, podrien ésser dependències especials per acolliment de viatgers il·lustres, com existí, sembla, a l'Hospital de l'Infant,⁵¹ o bé altres dependències singulars de l'hospital, l'ús de les quals se'ns escapa.

Arquitectònicament, aquestes sales, sobretot les grans, són concebudes d'una manera essencialment utilitària, com a volums paral·lelepèdics, espailment molt neutres, animats només per la vibració visual dels sostres, generada pel ritme de l'embigat de fusta dels trespols, sense la grandiositat i càrrega espacial de les sales de malalts de l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona, per exemple, en el que les sales, inspirades també per principis d'utilització pràctica de l'espai, palesen una concepció espacial molt més grandiosa, que, alhora, dota de molt més volum d'aire la sala, fent desaparèixer la sensació real i subjectiva d'ofec, que unes habitacions com les de Montblanc devien produir, en ésser plenes de llits ocupats.

Ignorem si existia alguna partió, a la manera d'envà, entre les diferents sales, car l'estat en què l'edifici ha arribat als nostres dies no ho permet d'esbrinar amb seguretat. Amb tot, cal assenyalar que, en desmuntar el ràfec de la façana de ponent, aparegueren, barrejats entre la maçoneria i la runa que formava la coronació del mur, uns quants fragments d'estuc, decorats en baix relleu, per les dues cares. Aquest tipus d'elements d'estuc decorats, són relativament freqüents en la decoració de sostres, al llarg del segle XV i XVI, i apareixen en el campanar del monestir de Sant Sebastià dels Gorgs, en el monestir de Sant Llorenç de Morunys, i en els sostres de l'Hospital de l'Espluga de Francolí, entre d'altres casos. Ara bé, la utilització dels relleus en estuc es fa essencialment en l'espai que hi ha entre les bigues d'un sostre, en el qual cas no pot ésser mai decorat en totes dues cares, com s'esdevé en els fragments trobats a Montblanc.

En canvi, si aquests fragments corresponguessin a l'estructura d'un envà, realitzat com aquells trespols, mitjançant una lleugera estructura portant de fusta (llistons, etc.), com hem pogut veure encara en algunes cases dels Piri-

50. Aquesta separació és constatada específicament en la fundació de l'Hospital de la Santa Creu de Vic, en el testament de Ramon de Terrades, on es mana que es facin dues cases: una per als homes i l'altra per a les dones. Junyent, 1976, pàg. 124.

51. Comentari efectuat pel Dr. Joan Bassegoda, durant una conferència del XII Curs de Conservació i Restauració de Monuments.

neus, a la Ribera d'Estañ, els buits de la qual cal omplir amb estuc, aleshores sí que podrien ésser decorats per totes dues bandes, com en el nostre cas.

En sabem molt poc de les estructures medievals de guix o estuc, i la tecnologia de la construcció medieval encara és un llibre sense escriure, per això no podem descartar que existissin envans de divisió interior, amb estructura d'entramat de fusta, com és habitual en l'arquitectura popular als Pirineus i a tants altres llocs, que sabem que es realitzava en època medieval,⁵² i que els espais entre l'entramat s'omplenessin amb estuc decorat, com seria el cas d'aquests trossos de l'Hospital de Santa Magdalena, on també aparegueren altres sorprenents estructures de guix.

El claustre és l'element formal, plàsticament i espacialment més colpidor de tot el conjunt, tant per la seva execució plàstica, com per la seva proporció en planta i en alçat; resulta «una delícia de forma i proporció», en paraules de Cèsar Martinell.⁵³

El pati, on se situa, descentradament, el brocal de la cisterna que nodria d'aigua l'edifici, té el paviment de llambordins, disposats d'una forma ordenada. Les galeries claustrals ocupen les tres parts de l'edifici i admeten una solució arquitectònica diferent per a cadascuna, mantenint, fins al tercer pis, els pilans raconers i la disposició de tres arcades en els costats curts i de cinc en els costats llargs dels porxos.

En la planta baixa, el porxo és resolt amb arcs apuntats que descansen sobre columnes situades sobre un podi de fusta, hexagonal, amb bases i capitells molt geometritzats i diferenciats del fust, sense existir, com en la resta del claustre, cap mena d'escultura decorativa que no sigui estrictament geomètrica. En el primer pis, es manté la disposició general, però els arcs no són apuntats, sinó carpanells, amb una motlluració que els afina extraordinàriament per l'intradós; les columnes mantenen el fust hexagonal, però amb la introducció de noves arestes, molt agudes i torçades, amb unes bases molt geomètriques, definides per la unió dels dos sistemes d'arestes, el vertical i el torçat. Són mancades de capitell, reduït a un simple collarí i una mena d'acabament superior, que deixa passar, però, les arestes del fust, que així s'imbriquen en la motlluració dels arcs.

Finalment, el porxo del segon pis és l'únic que ja en origen no disposava d'arcs, situació que li ha estat retornada en la restauració, i havia estat amagat darrera un grup d'arcades escarseres, molt baixes, sobre massissos pilans, entre els quals van aparèixer quatre columnes raconeres, alguna molt fragmentada, realitzades en estuc, amb fust hexagonal i base i capitell idèntics, troncopira-

52. És el cas d'una casa del carrer de la Frereria de Barcelona, on aparegué un finestral del segle XIV, foradat en un mur d'entramat de fusta, situat en voladís, respecte de la planta baixa.

53. Martinell, 1935, pàg. 28.

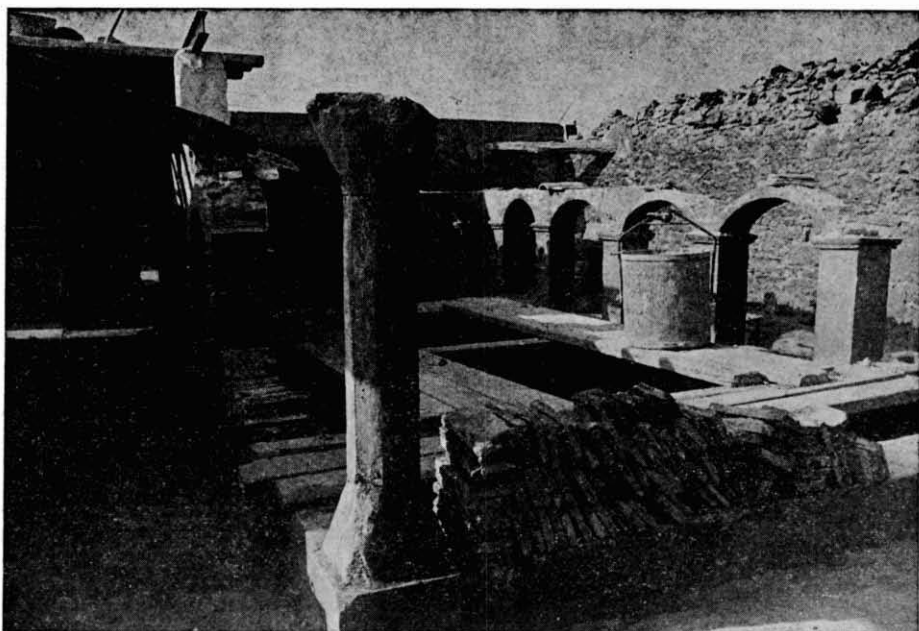

Fig. 9. El tercer pis del claustre, a mig desmuntar les arcades afegides, amb una de les columnes raconeres, d'estuc, que estaven aparedades.

Foto: F. Albín.

midals, sense cap mena de decoració. En el desmuntatge de les arqueries, aparegueren les empremtes de més columnes d'aquest tipus, que corresponen a les dels pisos inferiors, però que, per la seva natura, no podien sostenir un sistema d'arcs, sinó només una biga de fusta que havia de suportar l'estructura de la coberta.

Les galeries de la planta baixa i del primer pis són cobertes amb voltes, les de la planta baixa d'aresta i les del primer pis de creueria, molt rebaixada, amb nervis molt matussers i irregulars, i amb sengles arcs de pedra raconers, en les dues plantes. L'aspecte que oferien aquestes voltes era de guix mal treballat. Suposàvem que, en netejar-els-hi els ronyons, apareixerien les evidències d'una estructura de trespols de fusta, que pel gruix del minso mur del porxo, calia pensar que existia en l'origen. La sorpresa va ésser prou gran quan es va constatar que la suposada estructura de fusta no havia existit i que les matusseres voltes eren originals i construïdes íntegrament de guix encofrat, amb gruixos que oscil·len entre els dos i cinc centímetres, configurant una estructura totalment singular, de la qual no en conec elements de comparació; en canvi, sí que en tenim en considerar el porxo del primer pis.

Malgrat la seva singularitat, el porxo del primer pis del claustre té una formalització que trobem molt semblant en el primer pis del claustre del convent de Sant Bartomeu de Bellpuig, fundat el 1507,⁵⁴ i en les grans arcades de la planta baixa del Colegio de San Gregorio de Valladolid, fundat l'any 1487, i acabat el 1496, obra de Juan Guas,⁵⁵ i en l'obra d'arquitectes, com Guillem Sagrera (l'lotja de Mallorca), o Pere Comte (l'lotja de València),⁵⁶ en els que apareix el gust per l'espiral, l'helicoide, i les imbricacions, de les que en són un reflex, tímid, les columnes de Montblanc, obres, en general, datables entre la segona meitat del segle xv i principi del xvi.

La façana de ponent també admé l'establiment de relacions formals amb altres edificis on apareix aquesta curiosa tipologia de finestres, com el Castellmeià i la casa de l'Ajuntament de Tornabous, que foren construïts entre els segles xv i xvi. Aquest factor reforça la hipòtesi de coetanitat entre el claustre i la façana, amb unes constants arquitectòniques i ornamentals plenament característiques de l'arquitectura flamígera del segle xv⁵⁷ i els darrers moments dels llenguatges formals medievals.

La datació d'aquestes parts de l'hospital dins de la segona meitat del segle xv i primeries del segle xvi coincideix plenament amb el moment en què l'hospital assolí la seva màxima importància, amb la fusió amb l'Hospital de Sant Bartomeu. En aquest moment, es realitzaren les obres del claustre i la façana, que degueren ésser, així, anteriors a 1535, moment en què l'Hospital de Sant Bartolomeu és venut i molt possiblement relacionades amb la data de 1503 que, com hem vist, apareixia en el retaule de l'altar major, que degué ésser realitzat o decorat, coincidint amb aquesta fase constructiva, que deixà l'Hospital de Santa Magdalena en el seu aspecte actual.

Creure que el claustre i la façana de ponent són una reforma de l'edifici que existia abans d'aquella data, permet de considerar les singularitats tipològiques que planteja l'hospital de Santa Magdalena, vist el context de l'arquitectura hospitalària i civil, en general.

La disposició espacial de l'Hospital de Santa Magdalena, organitzat a l'entorn d'un pati central, pot semblar, en la definició, parella a la de molts altres edificis del gòtic civil català, que adopten el tipus de casa-amb-pati; però, les diferències que, en la realitat, presenta l'hospital, fan que s'aparti molt d'aquesta tipologia edilícia. En la forma de casa-amb-pati més estesa, se situa un pati al centre de l'edifici, on s'hi col·loca l'escala d'accés al primer pis o planta noble, i s'organitzen les dependències a partir d'aquest pati-accés. Aquesta forma tipològica, imperant en el món de l'arquitectura residencial, apareix, també,

54. Serra..., pàg. 24.

55. Cirici, 1968, pàg. 370 i post.

56. García, 1978, pàg. 7.

57. Cirici, 1979, pàg. 14-15.

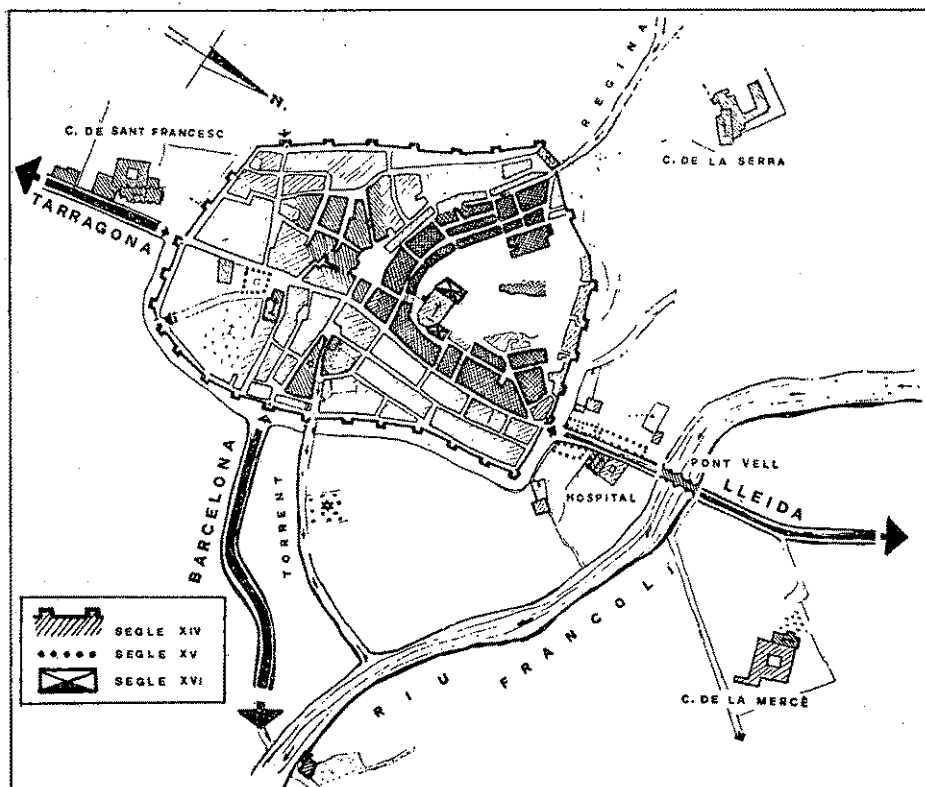

Fig. 10. Plànol de Montblanc al segle XVI, amb la situació de l'Hospital de Santa Magdalena, al costat del Pont Vell. Solé, 1982, pàg. 169.

en l'arquitectura hospitalària, com en l'Hospital de Santa Maria de Lleida, on el tema de l'escala en el pati es monumentalitza, i en l'Hospital de l'Espluga de Francolí.

No podem incloure en aquest grup els casos d'edificis, com l'Hospital de l'Infant o l'Hospital de la Santa Creu, a Barcelona, que, malgrat organitzar-se entorn d'un pati central, llur concepció i formalització respon a un principi organitzatiu diferent al de la casa urbana amb pati.⁵⁸

La principal característica tipològica i espacial de l'Hospital de Santa Magda-

58. Cirici, 1968, pàg. 124.

lena, que el singularitza poderosament, és la concepció del pati com un espai interior, estrictament privat, desplaçant l'escala d'accés al primer pis al vestíbul que s'obre al carrer; així es genera una peça nova a nivell funcional, que compleix una de les funcions reservades al pati en els models purs del tipus. Com a conseqüència d'això, el pati-claustre esdevé, clarament i exclusivament un espai circulatori que organitza l'accés a totes les dependències i sales de l'edifici, recuperant-se, en certa manera, el caràcter intimista i recollit dels claustres monàstics. Aquest caràcter és accentuat per les acurades proporcions del pati i llur alçada, que donen una extraordinària qualitat d'intimitat i recolliment a aquest àmbit que ha perdut el seu caràcter públic i de pas, que li confereix la presència de l'escala, la qual, en aquest cas, emfatitza el vestíbul, que assoleix un caràcter propi com a tal, malgrat la seva original migradesa espacial, perdent la condició de passatge vers el pati-vestíbul-atricontenedor de l'escala, com és habitual, i que en l'Hospital de Santa Magdalena es produeix en l'entrada per la façana posterior.

El perquè d'aquesta singularitat tipològica potser calgui cercar-lo en l'història constructiva de l'edifici i en les evidències de reformes que es palesen en l'atri, l'escala i, en menor mesura, en el perímetre claustral. Així, no es pot descartar que, en un primer moment, l'edifici de l'Hospital tingués l'escala en el pati, com és habitual, i disposés d'un corredor al nivell del primer pis per accedir a les diferents sales.

En el moment de les reformes del segle xv, quan es construí el claustre, es perd el caràcter públic del pati, per causes que la manca documental no permet d'esbrinar, i es desplaça l'escala del pati al vestíbul, que queda conformat amb la nova façana. És molt possible que les deficiències palesades en la connexió de l'escala i la porta del primer pis, en el seu encaixonament i mala relació amb la porta d'accés, juntament amb les grans diferències que té amb la resta d'escultura de l'edifici (tant en tècnica com en material) siguin motivades pel fet que l'escala hagués estat traslladada, físicament, del pati al vestíbul i no se n'hagués construït cap de nova, sinó que s'hagués aprofitat l'antiga.

Així, la singularitat tipològica de l'Hospital de Santa Magdalena no seria provocada per una concepció especial d'edifici hospitalari, sinó per un procés de transformació d'una tipologia emprada a bastança en l'arquitectura civil i hospitalària de la baixa Edat Mitjana catalana.

BIBLIOGRAFIA

Altisent, 1974
Badia, 1981

A. Altisent. «Història de Poblet». Abadia de Poblet, 1974.
J. Badia. «L'Arquitectura Medieval de l'Empordà». II. B. Diputació de Girona. Girona, 1981.

- Cirici, 1968 A. Cirici, O. Maspons, Ll. Clotet, O. Tusquets. «Arquitectura Gòtica Catalana». Ed. Lumen, Barcelona, 1968.
- Cirici, 1979 A. Cirici/J. Gumí. «L'Art Gòtic Català, dels segles xv i xvi». Ed. 62, Barcelona, 1979.
- García, 1978 Eloísa García de Wattenberg. «Museo Nacional de Escultura. Valladolid. Guía del visitante». Dirección General del Patrimonio Artístico, Archivos i Museos. Valladolid, 1978.
- Junyent, 1976 E. Junyent. «La ciutat de Vic i la seva història». Curial, Barcelona, 1976.
- Liaño, 1976 E. Liaño. «Contribución al estudio del gótico en Tarragona». Instituto de Estudios Tarraconenses Ramón Berenguer IV, Tarragona, 1976.
- Martinell, 1935 C. Martinell. «Els Hospitals Medievals Catalans», conferència pronunciada a l'Ateneu de Tarragona el 6-IV-1935. «Práctica Médica», n.º 27 Tarragona, 1935.
- Martinell, 1955 Cèsar Martinell. «L'art de transició al Gòtic», a l'Art Català I. Aymà, Barcelona, 1955.
- Palau i Dulcet, 1931 A. Palau i Dulcet. «Guia de Montblanch». Barcelona, 1931.
- Pladevall, 1972 A. Pladevall. «Una família de mercaderes de picles, en Vic, a finals del siglo xiv». Vic, 1972.
- Serra Valeri Serra Boldú. «El monasterio de Bellpuig». Fotocòpia parcial d'un exemplar del Butlletí de la Sociedad de Atracción de Forasteros, sense datar, ni numerar, existent al Servei del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya.
- Solé, 1982 Maties Solé: «Síntesi Històrico-Urbanística de Montblanch». Espitllera, n.º 5. Montblanch, 1982.
- Tarragó, 1975 José F. Tarragó. «Hospitales en Lérida durante los siglos XII al XIV». Col·legi Oficial de Metges de Lleida, Lleida, 1975.